

■■■ A TELEPÜLÉS NÉPESEDÉSI ADATAI ■

Ez idáig nem került elő a telepések listája, így nem lehet tudni, 1883-ban pontosan hányan érkeztek. Összeszámlálásuk először 1884-ben történt meg, akkor 1133 lélek élt az új településen.¹⁰⁶ A karóverést követően felgyorsult a népesség számának növekedése: megjöttek a pionír telepések családtagjai, a környék más településeiről is kezdtek beszivárogni, emellett igen magasra szökött a természetes népszaporulat.

Év	Lélekszám
1884	1133
1885	2500
1900	2801
1910	2818
1931	3250
1948	3122
1953	3090
1961	2996
1971	2665
1981	2429
1991	2138
2011	1728 ¹⁰⁷

Gyulafalva népességének alakulása

Amíg helyben nem kezdték vezetni az anyakönyvet, az újszülötteket a kerényi plébános vette nyilvántartásba. Az első Gyulafalván született gyermek szülei Pósa János és Bakos Teréz voltak. Fiukat, aki 1884. április 5-én született, 7-én keresztelte meg a kerényi plébános, a György nevet kapta. Nevét az ottani anyakönyvbe az 58. sorszám alatt írta be.¹⁰⁸ 1887-től azonban az újszülöttek anyakönyvét már a gyulafalvi plébánián vezetik. Az 1900. és 2000. év közötti időszakban a tíz legnépszerűbb férfi keresztnév volt: 1. József, 2. István, 3. Ferenc, 4. János, 5. Antal, 6–7. Mihály és András, 8. Sándor, 9–10. Pál és György. Kereszteléskor a lányok névadásakor a következő tízet részesítették előnyben:

106 Weisz 1886, 3.

107 Népszámlálás 2011.

108 KFL_l-1-d_
Kerény_K_1884_
vol_155

1. Mária, 2. Erzsébet, 3. Rozália, 4. Katalin, 5. Anna, 6. Julianna, 7. Etel, 8. Terézia, 9. Verona és 10. Piros.¹⁰⁹

Az anyakönyveket 1887-től Gyulafalván vezetik, az első tíz évben gyakoriak voltak a házasságkötések:¹¹⁰

Év	Házaspár
1887	18
1888	15
1889	17
1890	21
1891	18
1892	16
1893	33
1894	17
1895	21
1896	21
1897	23
Összesen	220

109 Tápai 2009.

110 Forrás: KFL_I-1-d_
Bacsgyulafalva_
E_1897-1897_vol_1-

Házasságot kötött párok számának alakulása

Matricula Baptisatorum Parochialis Ecclesiae Kerényensis

Numerus cursum	Annus et Dies mensis		BAPTISATI				Nomen Patrum, eorum Conditio et Religio
	Nativitas	Collati S. Baptismi	Nomen	Sexus		legit. illeg.	
				masc.	foem.		
56.	1884 29 30 Marta		Georgius	1	1	1	Adamus Piros, et Annamaria Spriczu Stat. civ.
57.	1884 5 7 Aprilis		Michaël	1	1	1	Theresia Lehmann Kerényensis Stat. civ.
58.	1884 6 7 Aprilis		Georgius	1	1	1	Johannes Pósa, et Theresia Bakos Stat. civ.

A kerényi anyakönyvbe bejegyzett első gyulafalvi gyermek adatai (Kalocsai Érseki Levéltár)

Az évente átlagosan 22 házasságkötést bőséges gyermekáldás követte, évente átlagosan 133 újszülöttet kereszteltek:¹¹¹

Év	Újszülött
1887	113
1888	136
1889	137
1890	129
1891	149
1892	147
1893	130
1894	141
1895	120
1896	140
1897	120
Összesen	1462

111 KFL_I-1-d_Bacs-gyulafalva_K_1887-1897_vol_65-75

Az újszülöttek évenkénti száma

in Archi-Dioecesi Colocensi, sitae de Anno 188²⁰⁹

Locus Domestici cum Numero Domus	Nomen Patrinorum, eorum Conditio, et Religio	Nomen Baptisantis	Observationes
Berénya 224.	Georgius König, et Karolyetta Schvodi Klath. ev.	Carolus Inglückhoffe Parochus.	Anna Hess, obdormit.
Berénya 295.	Michael Szentes, et Catharina Király Klath. ev.	Carolus Inglückhoffe Parochus	Catharina Schults. obdormit.
Gyulafalva 335.	Michael Sipos, et Catharina Szaloki Klath. ev.	Carolus Inglückhoffe Parochus	Kecenia Horvath, obdormit.

Bármilyen meglepően nagy volt az évenkénti születések száma, az újszülöttek és a kisgyermek között nyilván a rossz lakhatási és egészségügyi körülmények, fellépő járványok miatt nagyon nagy volt a halandóság:¹¹²

Év	Összes elhunyt	Felnőtt	Gyermekek
1887	63	8	55
1888	80	16	64
1889	42	16	26
1890	78	13	65
1891	101	12	89
1892	106	22	84
1893	78	20	58
1894	92	19	73
1895	46	18	28
1896	70	12	58
1897	73	19	54
Összesen	829	175	654

Az elhunytak kor szerinti megoszlása

Tíz esztendő alatt az összes elhunytból a 0-tól 18 esztendő közötti korcsoportba tartozóak közül 654-en (78,9%) hunytak el. Az áttekintett időszak alatt a felnőtt és gyermek halottak száma 829 volt, a születetteké 1462, azaz a természetes szaporulat a magas halandósági ráta ellenére is 633 főt tett ki.

A vizsgált időszak után két évvel a falu plébánosa 1899-ben arról tett jelentést, hogy betelt a temető: „Az egy hold nagyságú temető, mely 1884-ben szenteltetett be, megtelvén, november 2-án az egyházhatóság engedélye mellett a helybeli lelkész által beszenteltetett. Mily alkalommal visszapillantást téve figyelmeztette híveit, gyakrabban gondoljanak a halálra, mert ez által készülhetnek jövő élet boldogságának elérésére. Emlékükbe hozta, hogy 13 évi pázsztori működése alatt 973 halottat kísért nyughelyeikre, és áldotta meg nyughelyüket.”¹¹³

112 KFL_I-1-d_Bacsgyula-falva_M_1887-1897_vol_101-108, 37-39

113 Weisz 1886, 29.

Év	Természetes szaporulat
1887	+50
1888	+56
1889	+95
1890	+51
1891	+48
1892	+41
1893	+52
1894	+49
1895	+74
1896	+70
1897	+47
Összesen	633

A népszaporulat az 1887–1897 közötti időszakban

A második világháborút megelőző évtizedekre utalva a település népesedési létszámának alakulását Lévay Endre példaképpül hozta fel, s megfigyeléséről szociográfiai tanulmányában a következő summázatot adta:

„A gyulafalvi magyar parasztok és földmunkások népesedés szempontjából példaképen állíthatók az egész bácskai magyar paraszttársadalom elé. A leggazdagabb és legszaporább német falvak közelségében élők számtalan szűk esztendő kibőjtöltek, de vitalitásuk soha meg nem ingott. A gyarapodás terén inkább a gazdáknak kedvezett a szerencse, a gazdaságon kívül élő zsellércsaládok pedig *gyerekekben* gyarapodtak. Bár a földbeli gyarapodás az anyagi jólétet hozza magával, a sok apró gyermek meg a nyűgöt, mégis van gyerek, szép számmal. Egy-egy ház ajtaján olyan rajokban szaladnak ki, mintha csak az iskolából jönnének.

Gyulafalván az egyke fogalma *ismeretlen*: egy nincs sehol. Ha átlagban vesszük, minden családban megvan a 2-3 gyerek. Még az első telepések Bánátból hozták magukkal ezeket a jó tulajdonságokat, és apáról fiúra hagyva mindmáig megőrizték. A házasság náluk

nem igen jelenthet gyarapodást, mert csakis »hasonszőrűekkel«
házasodnak: szegény legény szegény leányt, a gazdag gazdagot vesz
feleségül, és így az újabb holdakat csak a jó termés és a szorgalmas
munka hozhatja meg a családoknak.

A házasságkötések, születések és halálozások arányszámáról a kö-
vetkező kis táblázat ad tökéletes képet:

Évszám	Halálozás	Születés	Házasságkötés
1887-ben	63	113	18
1890-ben	78	129	21
1900-ban	50	128	26
1905-ben	90	112	23
1910-ben	56	116	23
1918-ban	101	40	31
1930-ban	44	84	31
1937-ben	30	44	24

A világháború előtt olyan termékeny volt a lakosság, hogy a szü-
letések arányszáma *hétszerese* a halálozási arányszámnak, míg a szerb
uralom utolsó éveiben, a gazdasági elnyomás következtében hirtelen
visszaesett a születések száma, azonban még mindig meghaladta a
halálozások számát. A házasságkötések száma időnként váltakozott,
de jelentősebb emelkedés vagy visszaesés nem tapasztalható, míg a
szlávoknál az utóbbi esztendőkből a házasságkötések száma szem-
beszökően visszaesett.¹¹⁴

A fogatkozás ettől kezdődően a magyarságot sem kímélte.

1883-ban csak azok kaptak letelepedési engedélyt, akik szociális
helyzetük következtében elszegényedési bizonylattal rendelke-
tek, magyar nemzetiségűek voltak, és a katolikus felekezethez
tartoztak. A szigorú kikötések ellenére 1894-ig megváltozott a
nemzetiségi összetétel: mintegy negyven német család érkezett,
valamint a cigányok is megjelentek. Az 1940-es években szintiszta
magyar falunak mondják, s ilyen tekintetben a bácskai települések
között fehér hollónak számított:

114 Lévay 1944, 109–110.

„A sok vegyes lakosságú bácskai magyar község között ez is fehér holló: mondhatni *színtiszta* magyar falu. A csendes kis házakat kemény, akaratos magyarok lakják: szorgalmasak, termékenyek és öntudatosak. Telepesek ők is, bánátiak – és úgy mondják, hogy a telepített magyarok mindenütt sokkal jobban tudtak megkapaszkodni a földben, mint az őslakók. Az ő lábuk alól már jóval kevesebb föld csúszott át a nemzetiségek tulajdonába, mint a Bácska északi peremén, vagy a Csatorna alatt húzódoó vegyes lakosságú községekben.

A kicsiny falu mindössze 5333 katasztrális hold területen fekszik: ebből 4751 hold szántóföld, a többi alaposan kihasznált veteményes kert, szőlő, legelő, nád, egy kevéske rét és a falusi utak. A községben a legutóbbi évekig 816 házat számláltak, ebből 485 gazdasági, 232 gazdaságon kívüli napszámos család és 174 zsellér-család ház nélkül. A lakosság száma a legutóbbi jugoszláv népszámlálás adatai szerint 3251: ebből magyar 2771, német 335 és »jugoszláv« 145. A lakosságnak így is majdnem kilencven százaléka magyar, de ha még hozzászámítjuk azt is, hogy a szerb népszámlálók a jugoszlávok közé sorozták azokat a magyarokat is, akiknek szláv hangzású vezetéknevük van – mint a Bezdán, Krizsán, Pozsár és Bagyon nevű régi magyar családok –, akkor kiderül, hogy a néhány szál csendőrön kívül egyetlen szláv sem élt a községben, s Gyulafalva lakossága tiszta magyar, ha a későbbi évek folyamán a szomszédos német községekből néhány német családot be is fogadott.¹¹⁵

A későbbi évtizedek során folyamatosan, ha kis mértékben is, de tartott a nemzetiségi összetétel megváltozása, legutóbb jelentősen a délszláv háború alatt és közvetlenül utána, az 1991 és 1998 közötti időszakban módosult. Először 1995-ben elsősorban Horvátországból kezdtek érkezni más ajkú menekültek. A falut 1995-ig 99%-ban magyarok lakták, a 2002-es népszéneírásakor Bácsgyulafalva népességének csak 78%-a volt magyar.

Év	Nemzetiség					Össz.
	Magyar család	Német család	Szerb	Cigány család	Egyéb	
1897	436	62	–	2	–	504
1900	2696	100	5	–	–	2801
1910	2575	238	–	–	–	2818
1931	2727	357	129	–	37	3250
1933	2756	335	145	13	–	3251
1947	3040	294	–	–	–	3040
1953	2917	29	107	29*	9	3094
1991	1904	–	124	21	55	2138
2002	1508	–	429	37	23	2084
2011	–	–	–	–	–	1728

Bácsgyulafalva népességének nemzetiségi összetétele¹¹⁶

Amikor a település demográfiai helyzetét 1887 és 1971 között megvizsgálta Fekete József,¹¹⁷ kiderült, hogy a természetes szaporulat egészen 1916-ig töretlenül magas volt. Az első világháborús évek, 1916 és 1918 között következett be fordulat, amikor a mortalitás százalékaránya meghaladta a natalitását. A születések száma 1919-től újból meghaladta az elhunytakét: a természetes szaporulat két esztendőől eltekintve (1939, 1945) növelte Bácsgyulafalva lélekszámát. A gyermekáldás hiányát még egy jelenség fokozta: az Ormánság és a Drávaszög népességének lepadását előidéző jelenség itt is felütötte a fejét. „Az egyke rendszer fellépett”, azaz a legtöbb család egyetlen gyermeket vállal – írta egyházi feljebbvalóinak címzett jelentésében Hutflusz Mátvás 1933-ban.¹¹⁸

116 Az 1897., 1900. és az 1936. évi adat egyházi forrásból származik. Lásd Weisz 1896; Lantos 1936, 6.

117 Fekete 1973, 59–61.

118 Hutflusz 1933.

A demográfiai adatokban jelentős fordulat 1957-től következett be: a halottak száma minden esetben meghaladta az újszülötteket, s a természetes szaporulat csökkenni kezdett. Bár a gyermekhalandóság elhanyagolható tényezővé vált, a születések száma alacsony szintre süllyedt. Volt olyan esztendő, amikor csak egy gyermeket anyakönyveztek. A természetes szaporulat csökkenése a lakosság korfájának eltorzulását is előidézte, ugyanis a lakosság

■■■

folyamatosan elöregszik. A népesség apadásához vezetett, hogy munkalehetőség hiányában az 1960-as és 70-es években tömeges lett az elvándorlás. A célváros elsősorban Szabadka és Palics volt: az elszánt családok feladták korábbi életvitelüket, eladták földjüket, házukat, és házat igyekeztek szerezni a városban, ahol munkát reméltek. A folyamat 1991 és 2011 között sem szűnt meg: a már ismertetett ok, a munkahely hiánya és a délszláv háború miatt 80-90 ember hagyta el a falut.¹¹⁹ Évente átlagosan 8-9 fő távozott. A lakosság többsége földművelésből él, a munkahelyek száma nagyon alacsony, a kevés sem növekszik, hanem csökken, ezért főleg a fiatalok elvándorolnak, s gyakran úti céljuk a külföld. Az aktív lakosok száma szintén negatív irányzatú: 1971-ben a falu 2665 lakosából 1481 volt az aktív, míg a 2002-es összeírás alapján a 2084 lakos közül 896 lakos vállalt munkát.¹²⁰

A korábbi és különösképpen a legutolsó két népszámlálás adatai arról tanúskodnak, hogy drasztikusan visszaesett a lakosság száma. 1971 és 1981 között 9%-kal csökkent, ugyanekkor a mezőgazdasággal foglalkozó családok száma 731 volt, akik a falu

119 Keszég 2012.

120 Csúzi 2007, 5.

Gyulafalva legidősebb lakosai a Napsugaras ősz elnevezésű rendezvényen 1985 novemberében

■■■

2859 katasztrális holdas határában gazdálkodtak. 1981 és 1991 között 13% volt a népesség fogyatkozása. A 2001 és 2011 közötti létszám 410 fővel volt kevesebb!

A háztartások száma 2011-ben 707 volt,¹²¹ a házaké 854, közülük hozzávetőlegesen 120-ban nem laknak. Fekete J. József a 2011 januárjában a *Magyar Szó*-ban megjelentetett egyik bácsgyulafalvi riportját¹²² a következő mondatokkal vezeti be:

„Bácsgyulafalván mintha megálló félben lenne az élet, vagy legalábbis másként múlna az idő, mint máshol. A dombtetőre épült falut egyetlen kút látja el vízzel, a következő évtizedben csupán reménykedhetnek, nehogy nagyobb üzemzavar történjen a víznyerőhelyen. A negyven éve épült, ötszáz férőhelyes művelődési házba képtelenség becsalogatni a nézőket. A faluvezetés legnagyobb sikerélménye, hogy sikerült elkészíteniük a temető kataszterét!”

Panaszait elsoroló beszélgetőtársai gondolatainak lejegyzése után megkockáztatja, hogy talán a szíveknek kellene átmelegedni, hogy a közösségi érzés szívtől szívig eljuthasson, és közösség éltesse a falut. Talán ugyanúgy, mint a telepések ideérkezésekor, de ezt már az Olvasó gondolhatja hozzá:

„Távozóban afelől gondolkodtunk, itt nem a termeket, sokkal inkább a szíveket kellene felmelegíteni. A helybelieknek nincs receptjük rá. Pedig húzza őket lefelé az iszamos sár, a kezdeményezések beomlása. Létrehoztak egy alapítványt a templom tatarozására, a Forrás Alapítvány két éve működik, nem eredménytelenül. Viszont, ahogyan beszélgetőtársaink egybehangozóan véleményezték, kezdeményezés, új ötletek, munkahelyteremtés híján az alapítvány kényszerűen a szociális segélyezés irányába fordul. Az út továbbra is iszamos, a felhők újra ólomszínűek. Fenyegetően sötétek Bácsgyulafalva fölött.”

121 Népszámlálás 2011.

122 Fekete J. 2011.